

Uitvoeringskader Verzorgingsplaatsen

Datum november 2011
Status Definitief

Uitvoeringskader Verzorgingsplaatsen

Colofon

Uitgegeven door	RWS – Dienst Verkeer en Scheepvaart
Informatie:	De heer P.J.V. (Evert) van Lieshout
Telefoon	088 7982679
Uitgevoerd door:	DHV B.V. Feiko van der Veen, Manus Barten
Datum	8 november 2011 (RWS bestuur 17 nov 2011)
Status	Definitief v1.0

Inhoud

Management samenvatting 5

1 Inleiding 8

- 1.1 Context van dit Uitvoeringskader 8
- 1.2 Achtergrond problematiek 8
- 1.3 Doel en uitgangspunten 10
- 1.4 Leeswijzer 10

2 Gebruikerstevredenheid 11

3 Kwaliteitsniveau Basisvoorzieningen 14

4 Kwantitatief Toekomstbeeld 2020 18

- 4.1 Inzicht in belangrijke internationale vrachtroutes 18
- 4.2 Rekenregel parkeerbehoefte 19
- 4.3 Huidige en toekomstige parkeerbehoefte 20
- 4.4 Implementatiescenario's per verzorgingsplaats 21
- 4.5 Doorvertaling scenario's en rekenregel naar toekomstbeeld 2020 22
- 4.6 Toekomstkaart 2020 23

5 Kostenconsequenties eindbeeld 25

- 5.1 Huidige en toekomstige beheer en onderhoudskosten 25
- 5.2 Kosten voor kwaliteitsverbetering en capaciteitsuitbreiding 27

Management samenvatting

Dit Uitvoeringskader Verzorgingsplaatsen beschrijft de langere termijn aanpak van Rijkswaterstaat voor het inrichtingniveau (kwaliteit) en de benodigde aantallen (capaciteit) en spreiding van verzorgingsplaatsen. Daarnaast geeft dit Uitvoeringskader invulling aan een eerste financiële impuls van M€ 25, die specifiek is gericht op het verbeteren van het kwaliteitsniveau en op uitbreiding van de capaciteit aan parkeerplekken voor vrachtwagens.

Problematiek

De problematiek met verzorgingsplaatsen wordt gekenmerkt door:

- Er is geen eenduidige relatie tussen beleidsdoelen, uitvoering en middelen.
- De kennisgeving verzorgingsplaatsen 2004 en de Richtlijn.
- Verzorgingsplaatsen 2010 zijn daartoe niet expliciet genoeg.
- Het serviceniveau verzorgingsplaatsen is niet uniform geregeld; het vertoont grote regionale verschillen voorzieningenniveau, onderhoudsniveau en kwaliteit.
- Weggebruikers zijn regelmatig ontevreden over de kwaliteit van verzorgingsplaatsen.
- Overvolle verzorgingsplaatsen leiden tot onveilige situaties.
- Criminaliteit op verzorgingsplaatsen blijft een probleem.
- De financiële dekking voor verzorgingsplaatsen is niet structureel geregeld.
- De rolverdeling overheid en markt is niet helder.

Kwaliteitsverbetering

Bij het gewenste basisniveau aan voorzieningen op verzorgingsplaatsen is een sobere invulling het uitgangspunt. In een uitgebreide tabel zijn de mogelijke voorzieningen opgenomen die Rijkswaterstaat tot het basisniveau rekent en welke voorzieningen optioneel van aard zijn. Met deze optionele voorzieningen, die gedeeltelijk tot het domein van Rijkswaterstaat gerekend worden, kan het kwaliteitsniveau verder verhoogd worden.

Deze basisvoorzieningen gelden voor alle verzorgingsplaatsen. Het gevolg daarvan is dat in de komende jaren het voorzieningenniveau op een groot aantal verzorgingsplaatsen verbeterd dient te worden. Solitaire parkeerplaatsen - veelal zonder enige voorzieningen - worden gesloten zodra is vastgesteld dat ze op grond van capaciteitsoverwegingen niet meer nodig zijn. De solitaire parkeerplaatsen die gehandhaafd worden vanwege benodigde capaciteit, worden in principe naar basisniveau opgewaardeerd.

De kwaliteitsinspanningen voor het basisniveau zijn vooral gericht op het verhogen van de veiligheid van de gebruikers. Dit wordt bereikt binnen de thema's:

- licht en zicht maatregelen (verlichting en lange zichtlijnen),
- vernieuwen meubilair, belijning en groenvoorzieningen,
- inrichting volgens Duurzaam Veilig principe (rijroutes en looppaden),
- toevoeging van sanitaire voorzieningen waar nodig.

Voor enkele basisvoorzieningen ziet RWS mogelijkheden om marktpartijen in te schakelen. Ook sommige voorzieningen die RWS nu verzorgt (en optionele voorzieningen die niet door RWS worden gerealiseerd en onderhouden), kunnen in de toekomst door marktpartijen geboden worden.

In het bijzonder geldt dit voor het realiseren en exploiteren van sanitaire voorzieningen die nu ook tot het basisniveau gerekend worden. Rijkswaterstaat heeft beperkte ervaring in Zeeland en in Oost-Nederland met het uitbesteden van sanitair op solitaire verzorgingsplaatsen aan derden; de nadere invulling zal per regio kunnen verschillen.

Voorwaarde is natuurlijk dat er door de marktpartij voldoende inkomsten uit deze specifieke voorzieningen kunnen worden gegenereerd. Waar marktexploitatie niet (volledig) kostendekkend kan gebeuren, kunnen de mogelijkheden voor Publiek Private Samenwerking verkend worden.

Indien marktpartijen ingezet kunnen worden voor deze kwaliteitsverbetering naar basisniveau, dan kan de bijbehorende verhoging van beheer en onderhoudskosten voor RWS achterwege blijven en zelfs gehandhaafd worden op het huidige niveau van M€ 7,13.

Capaciteitsuitbreiding

Als gevolg van de rij- en rusttijden verordening moet door het internationale vrachtverkeer meer gerust worden dan door het nationale vrachtverkeer. De drukste internationale corridors zijn: A67, A1, A12, A16 en A27, niet alleen nu maar ook in 2020.

Binnen het huidige beleid is een rekenregel voor de capaciteitsbepaling van verzorgingsplaatsen van kracht, die niet voldoet voor de internationale vrachtroutes vanwege onderschatting van het tekort aan parkeerplaatsen.

Met de opgestelde nieuwe rekenregel, die is afgestemd met de regionale diensten, is dit hiaat ondervangen.

Met toepassing van de nieuwe rekenregel is het huidige Nederlandse tekort aan parkeerplaatsen voor vrachtverkeer vastgesteld op 1.800. Merk op dat de verdeling over Nederland niet correspondeert met de behoefte: in de internationale corridors is een groot tekort, elders is een overschot aan parkeerplaatsen. Het tekort voor 2020 is berekend op 4.150, waarvan ongeveer 1.150 langs de A67.

In deze berekeningen is uitsluitend gekeken naar parkeerplaatsen direct aan het hoofdwegennet, de zogeheten weggebonden locaties, die in eigendom en beheer zijn van het Rijk en openbaar toegankelijk.

Naast deze terreinen aan het hoofdwegennet zijn er parkings op het onderliggende wegennet (en snel bereikbaar vanaf het HWN), die volledig privaat geëxploiteerd worden. Rijkswaterstaat kan via marktconsultaties dit soort private initiatieven verder stimuleren. Uit een recente marktconsultatie is ook de mogelijkheid naar voren gekomen om plekken aan het OWN te huren van marktpartijen en die gratis aan te bieden aan het vrachtverkeer.

De opties voor capaciteitsuitbreiding zijn:

herinrichting van hetzelfde terrein, waarbij het verhard oppervlak wordt uitgebreid en een nieuwe lay-out doorgevoerd.

gronduitbreiding, waarbij parkeerplekken worden toegevoegd en veelal het bestaande terrein wordt gerenoveerd.

Kostenconsequenties eindbeeld

Op grond van de nieuwe rekenregel en de verschillende opties voor kwaliteitsverbetering en capaciteitsuitbreiding is een toekomstkaart voor het netwerk aan verzorgingsplaatsen opgesteld. De kosten voor realisatie van dit eindbeeld zijn M€ 182 met als jaarlijkse onderhoudskosten M€ 9,15. Met inschakeling van marktpartijen voor kwaliteitsverbetering naar basisniveau kunnen de beheer en onderhoudskosten voor RWS gehandhaafd blijven op het huidige niveau van M€ 7,13.

1 Inleiding

1.1 Context van dit Uitvoeringskader

Dit document beschrijft de langere termijn aanpak van Rijkswaterstaat voor het inrichtingniveau, de benodigde capaciteit en de spreiding van verzorgingsplaatsen. Tevens geeft dit document invulling aan een eerste financiële impuls van M€ 25, die specifiek is gericht op het verbeteren van het kwaliteitsniveau en op uitbreiding van de capaciteit aan parkeerplekken voor vrachtwagens. Om op korte termijn toch een inhaalslag te kunnen maken, ziet RWS mogelijkheden door het betrekken van marktpartijen. Deze aanpak sluit aan bij de lijn die het huidige kabinet heeft uitgezet. In dit Uitvoeringskader is aangegeven waar een invulling door de markt wordt gezien.

1.2 Achtergrond problematiek

Op dit moment is een aantal documenten en wetten leidend voor het uitvoeringsbeleid rondom verzorgingsplaatsen:

1. “Wet tot veiling van bepaalde verkooppunten van motorbrandstoffen” van 16 juni 2005, ook wel benzinewet genoemd;
2. Kennisgeving “Voorzieningen op verzorgingsplaatsen langs rijkswegen” (publicatie Staatscourant maart 2004);
3. RWS Richtlijn Verzorgingsplaatsen 2010.

Bij de uitvoering van deze documenten en wetten doen zich de onderstaande complicaties voor.

Geen eenduidige relatie tussen beleidsdoelen, uitvoering en middelen

De relatie tussen beleidsdoelen, maatregelen en middelen is momenteel niet expliciet. De *kennisgeving verzorgingsplaatsen 2004* geeft een aantal uitgangspunten voor basisfuncties en afstanden tussen verzorgingsplaatsen, maar gaat niet in op de wijze waarop deze gerealiseerd moeten worden. Er is geen RWS implementatieplan aan gekoppeld en een duidelijk basisniveau is er niet in vastgelegd. De nieuwe *Richtlijn Verzorgingsplaatsen 2010* is de opvolger van de richtlijn uit 1989. De RWS Richtlijn beschrijft het inrichten van een afzonderlijke verzorgingsplaats en gaat niet over het beleid in termen van corridor capaciteit, afstandsregime, serviceniveaus e.d. Het is geen beleidsstuk dat een basisniveau definieert. Het beschrijft wel hoe functies concreet gerealiseerd moeten worden.

Serviceniveau verzorgingsplaatsen is niet uniform geregeld

In de afgelopen periode zijn verzorgingsplaatsen – bij het ontbreken van duidelijk beleid - vaak naar regionale inzichten ingericht en zijn regionale afwegingen gemaakt ten aanzien van uitbreiding, en beheer en onderhoudsaspecten. Resultaat is dat het serviceniveau aan de weggebruiker sterke verschillen vertoont in voorzieningenniveau, onderhoudsniveau en kwaliteit. Voor de betrokkenen wegbeheerders is niet duidelijk wat de ondergrens is en wat een extra.

Weggebruikers zijn ontevreden over situatie verzorgingsplaatsen

Uit gebruikersonderzoeken blijkt dat weggebruikers regelmatig ontevreden zijn over de kwaliteit van verzorgingsplaatsen. Er lijkt ook een belangrijke relatie te bestaan tussen de tevredenheid van weggebruikers en de aandacht die de

wegbeheerder besteedt aan de verzorgingsplaatsen. In regio's met een hoog kwaliteitsniveau (zoals Zeeland) liggen de gebruikersoordelen hoger dan elders. Vrachtwagenchauffeurs brengen veel tijd door op verzorgingsplaatsen, vooral gedurende de nacht (rij- en rusttijden). Onveiligheid en ondercapaciteit zijn voor hen een zodanig groot probleem dat het oplossen daarvan één van de speerpunten is voor brancheorganisaties.

Overvolle verzorgingsplaatsen leiden tot onveilige situaties

In een aantal gevallen is er een capaciteitsprobleem zodanig, dat het vrachtverkeer parkeert op de vluchtstrook. Dit komt vooral voor in internationale corridors en in corridors waar de afstanden tussen verzorgingsplaatsen groot zijn. De (buitenlandse) chauffeurs leggen dan regelmatig prioriteit bij het voldoen aan de rusttijden en het maximaliseren van de rijtijden. In deze gevallen is de verkeersveiligheid in het geding. Ook vormt deze praktijk een belasting voor weginspecteurs en het KLPD. Handhaving van het verbod tot parkeren op de vluchtstrook blijkt niet eenvoudig te zijn en is moeilijk uit te leggen als een alternatief ontbreekt. In ieder geval een deel van de oplossing zal moeten komen uit een capaciteitsuitbreiding van verzorgingsplaatsen.

Criminaliteit op verzorgingsplaatsen blijft een probleem

Al jaren wordt de transportbranche geconfronteerd met ladingdiefstal op verzorgingsplaatsen. Dit leidt tot een forse schadepost en onveiligheid voor de chauffeurs. Door overheid, transportbranche en verzekeraars zijn al gezamenlijke initiatieven genomen om transportcriminaliteit tegen te gaan. Voorbeelden zijn: handhaving en cameratoezicht met de Secure Lane, aanpak van de 20 meest onveilige verzorgingsplaatsen en diverse preventieve maatregelen door de branche. Met de "licht en zicht" aanpak heeft Rijkswaterstaat een standaard neergezet voor een veilig vormgegeven verzorgingsplaats. De problematiek is echter nog niet opgelost en een groot deel van de verzorgingsplaatsen is nog niet volgens "licht en zicht" ingericht.

Financiële dekking is niet structureel geregeld

De financiering van verzorgingsplaatsen is niet specifiek geregeld. Beheer en onderhoud vallen onder het algemene beheer en onderhoud budget van Rijkswaterstaat. Dit biedt geen ruimte om meer omvangrijke verbeteringen door te voeren dan het bijhouden van het bestaande. Voor steeds meer onderdelen van het areaal sluit Rijkswaterstaat SLA's af. Voor die onderdelen is bijgevolg een heldere claim op de schaarse middelen. Er resteert echter te weinig budget voor een adequate aanpak, realisatie en uitbreiding van verzorgingsplaatsen. Budgetten voor het "zelfstandig" aanleggen of opwaarderen van verzorgingsplaatsen zijn er nauwelijks. Met een landelijk budget voor "vrachtvervoer projecten" zijn enkele locaties aangepakt, met name rond Utrecht. Andere zeldzame succesvolle voorbeelden van financiering buiten wegverbredingsprojecten zijn de reconstructies van grensemplacement Venlo en VZP Lonnekermeer. Daartegenover staan vele locaties waarvoor middelen ontbreken.

Rolverdeling overheid en markt is niet helder

De afgelopen jaren is vaak geopperd dat meer aan de markt overgelaten moet worden. Daarbij is niet altijd duidelijk gemaakt waarom marktpartijen dat zouden willen of moeten doen en welke randvoorwaarden de overheid moet stellen. Bovendien geeft de ruimte in het beleid en de wisselende invulling van uitgangspunten geen duidelijkheid naar marktpartijen. Zo wordt de markt geen kansen geboden om concurrerende parkeercapaciteit te bieden als RWS haar

(gratis) weggebonden capaciteit verder uitbreidt en bewegwijzering naar alternatieven langs het OWN ontbreekt langs het HWN. Resultaat is klachten over het ontbreken van een 'level playing field' met als gevolg het uitblijven van gehoopte investeringen en initiatieven door marktpartijen. Uit de lopende marktconsultaties blijkt in ieder geval, dat hoe duidelijker de overheid haar rol kiest, hoe eerder marktpartijen hun rol zullen invullen.

1.3 Doel en uitgangspunten

Uit de bovenstaande beschrijving van de problematiek blijkt dat er zowel op het kwaliteitsniveau als op het capaciteitsniveau (kwantiteit en spreiding) van verzorgingsplaatsen sprake is van achterstand en veiligheidproblematiek.

Dit Uitvoeringskader heeft dan ook tot doel om helderheid te verschaffen over:

1. het gewenste kwaliteitsniveau aan basisvoorzieningen, met nadruk op sober en doelmatig;
2. het langere termijn toekomstbeeld van de spreiding en capaciteit van verzorgingsplaatsen;
3. de kostenconsequenties van het eindbeeld inclusief beheer en onderhoud.
4. het implementatieplan voor de komende 3 jaar (2012 t/m 2014);
5. de ruimte die de regionale diensten hebben voor eigen invulling van de kwalitatieve en kwantitatieve aanpak binnen het implementatieplan.

Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- o "Wet tot veiling van bepaalde verkooppunten van motorbrandstoffen";
- o Kennisgeving "Voorzieningen op verzorgingsplaatsen langs rijkswegen" (publicatie Staatscourant maart 2004);
- o RWS Richtlijn Verzorgingsplaatsen 2010;
- o De mening van de weggebruiker, die als belangrijk wordt gezien voor de vaststelling van het kwalitatieve niveau aan voorzieningen;
- o Het door RWS gewenste duidelijke beeld van een sober en doelmatig basisniveau aan voorzieningen op verzorgingsplaatsen.

1.4 Leeswijzer

Dit document beschrijft achtereenvolgens:

- o De gebruikerstevredenheid (mening) van weggebruikers over verzorgingsplaatsen, die input vormt voor het vaststellen van nut en noodzaak van het kwalitatieve niveau van voorzieningen (hoofdstuk 2).
- o De beschrijving van het kwalitatieve niveau aan voorzieningen op verzorgingsplaatsen, met onderscheid naar basisvoorzieningen en optionele voorzieningen (hoofdstuk 3);
- o Het toekomstbeeld 2020 waarin de verschillen in capaciteit tussen de huidige en de gewenste situatie duidelijk worden (hoofdstuk 4);
- o De kostenconsequenties die volgen uit de doorberekening van het eindbeeld (hoofdstuk 5);

2 Gebruikerstevredenheid

In de afgelopen jaren zijn er verschillende onderzoeken uitgevoerd waarbij de gebruikers van verzorgingsplaatsen ondervraagd zijn over gebruik en kwaliteit van de verzorgingsplaatsen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de belangrijkste conclusies van deze onderzoeken.

De **ANWB** heeft in 2003 onderzoek gedaan naar het gebruik van verzorgingsplaatsen¹. Belangrijke uitkomsten van het onderzoek uit 2003:

- o Van alle respondenten stopt ongeveer de helft (48%) wel eens op een verzorgingsplaats langs de snelweg in Nederland. De belangrijkste reden om te stoppen is om even uit te rusten (70%) of voor een toiletstop (68%). Men stopt vaker op een verzorgingsplaats met dan zonder voorzieningen.
- o Het belangrijkste criterium om voor een bepaalde verzorgingsplaats te kiezen is de aanwezigheid van voorzieningen. Voor 73% van de respondenten die wel eens stopt is dit het belangrijkste criterium. De helft van de respondenten neemt de dichtstbijzijnde verzorgingsplaats".
- o De redenen om te stoppen op verzorgingsplaatsen langs de snelweg zijn:

	Totaal
Even uitrusten, pauzeren	70%
Toiletstop	68%
Iets kopen in tankstation of andere winkel	37%
Iets eten of drinken in een restaurant	32%
Telefoneren	9%
Anders, namelijk:	
- Eigen eten/Picknicken	1%
- Hond uitlaten	1%
- Anders	3%
- Geen antwoord	4%
Aantal respondenten	n=1052

Basis: respondenten die wel eens stoppen op verzorgingsplaatsen langs de snelweg in Nederland. Overgenomen uit: ANWB 2003, Omnibusonderzoek

Een onderzoek van **het Panel** uit 2009² bevestigt de genoemde redenen om te stoppen. Aanvullend wordt echter ook tanken als belangrijke reden om te stoppen genoemd. De belangrijkste reden om gebruik te maken van een verzorgingsplaats is als de weggebruiker lange afstanden moeten afleggen (62%). Ongeveer driekwart van de weggebruikers maakt wel eens gebruik van verzorgingsplaatsen. Verzorgingsplaatsen scoren vaak slecht in gebruikerstevredenheid onderzoeken. Rijkswaterstaat laat dit jaarlijks onderzoeken. Deze onderzoeken bestaan uit een deel gericht op vrachtwagenchauffeurs en een deel gericht op automobilisten. Onderstaand enkele belangrijke resultaten.

¹ Omnibusonderzoek, ANWB (2003). Eind 2011 worden de resultaten van een nieuw onderzoek bekend, waarin het oordeel over bijna 30% van alle verzorgingsplaatsen wordt gegeven

² Voorzieningen langs de snelweg, Ruigrok, het Panel (2009)

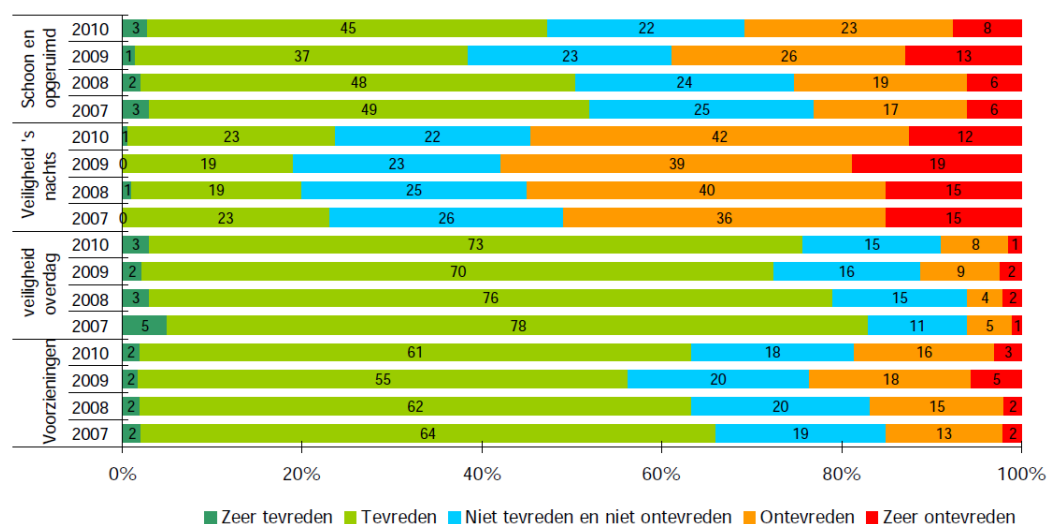
Vrachtwagenchauffeurs

Uit de gesprekken is gebleken dat veiligheid voor vrachtwagenchauffeurs een zeer belangrijk aspect is bij het gebruik van verzorgingsplaatsen. In het onderzoek van 2006 komt veiligheid naar voren als knelpunt, met name 's nachts. Dit knelpunt is herbevestigd in 2010. De beoordeling van de veiligheid 's nachts op verzorgingsplaatsen door vrachtwagenchauffeurs is laag. 54% van de ondervraagden is (zeer) ontevreden over deze veiligheid, 24% is (zeer) tevreden over deze veiligheid,. Over de veiligheid op verzorgingsplaatsen overdag is een veel groter percentage te spreken: 76% is (zeer) tevreden.

Chauffeurs verklaren het gevoel van onveiligheid 's nachts door onvoldoende of geen verlichting en onvoldoende toezicht en controle. Overdag komt het gevoel van onveiligheid vooral door diefstal en aanwezigheid van rare personen en onvoldoende toezicht en controle.

Veilig kunnen overnachten is voor de vrachtwagenchauffeurs erg belangrijk.

Een zeker deel van de (West-Europese) chauffeurs is dan ook eerder bereid om te kiezen voor betaald parkeren met toezicht. Dit kan leiden tot een zekere segregatie: de Oost- Europeanen op een vrij toegankelijke weggebonden plek, de West-Europeanen op een private en betaalde parking aan het OWN.

Figuur 2.1 *Tevredenheid van vrachtwagenchauffeurs over verzorgingsplaatsen*
(Bron: Gebruikerstevredenheid Hoofdwegen Vrachtwagenchauffeurs, 2010)

Chauffeurs die 5-7 dagen per week rijden, zijn meer tevreden over de veiligheid op verzorgingsplaatsen overdag en vrachtwagenchauffeurs die minder dan 40% internationaal rijden zijn minder ontevreden over de veiligheid op verzorgingsplaatsen 's nachts. De importantie van goede, veilige verzorgingsplaatsen is voor vrachtwagenchauffeurs hoog. 33% van de ondervraagden vindt verzorgingsplaatsen zeer belangrijk, 53% vindt dit belangrijk.

Automobilisten

Ook onder personenautomobilisten is in 2010 een grootschalig gebruikers-onderzoek uitgevoerd³. Hieruit blijkt dat automobilisten meer tevreden zijn over

³ Gebruikerstevredenheid Hoofdwegen Automobilisten, RWS-DVS (2010) en Gebruikerstevredenheid Hoofdwegen Vrachtwagenchauffeurs, RWS-DVS (2010)

de veiligheid op verzorgingsplaatsen dan de vrachtwagenchauffeurs, 44% geeft aan (zeer) tevreden te zijn. Het belang van goede verzorgingsplaatsen ligt bij automobilisten lager dan bij vrachtwagenchauffeurs, 15% van de ondervraagden vindt verzorgingsplaatsen zeer belangrijk en 54% vindt dit belangrijk.

De verschillen in scores zijn te verklaren. Automobilisten gebruiken minder vaak verzorgingsplaatsen dan vrachtwagenchauffeurs. Ruim 80% van de automobilisten bezoekt een verzorgingsplaats een paar keer per jaar tot bijna nooit. Terwijl 83% van de vrachtwagenchauffeurs minimaal een aantal keer per maand een verzorgingsplaats bezoekt. Hierdoor hechten automobilisten minder belang aan verzorgingsplaatsen. Vrachtautochauffeurs maken bovendien veel vaker 's nachts gebruik van verzorgingsplaatsen, ook om een lange rustperiode te houden. Bovendien gebruiken automobilisten vooral het deel rond het benzinestation en restaurant, dat vaak veiliger en beter onderhouden is dan de verder weg gelegen parkeerplaatsen waar vrachtwagenchauffeurs vaak komen.

Solitaire verzorgingsplaats versus inclusief benzinestation en/of restaurant

Het Panel onderzoek uit 2009 toont aan dat er veel meer gebruik wordt gemaakt van verzorgingsplaatsen met benzinestation en/of restaurant (ruim 80%) dan van solitaire verzorgingsplaatsen. De belangrijkste reden om te stoppen is gebruik te maken van het toilet (72%) of om te tanken (62%). In dit onderzoek is geen onderscheid gemaakt tussen vrachtwagenchauffeurs en automobilisten. Bij de beoordeling van de verzorgingsplaatsen valt op dat de tevredenheid over de verzorgingsplaatsen met tankstations en/of restaurants (ruim drie kwart) groter is dan die over de solitaire parkeerplaatsen (iets minder dan de helft).

Belangrijkste reden voor de onvrede over solitaire parkeerplaatsen is dat er geen of alleen 'smerig' sanitair aanwezig is, dat men zich er onveilig voelt en dat men het er vies vindt. Men heeft het idee dat het gevoel van onveiligheid komt doordat deze verzorgingsplaatsen vaak iets te ver van de snelweg af liggen, doordat er geen toezicht is en doordat er 'vage figuren' rondlopen. Het sluiten van een verzorgingsplaats omdat er veel sekstoerisme plaats vindt, vinden veel ondervraagden niet zo'n goed plan. Ze zijn van mening zijn dat het probleem dan alleen verplaatst wordt en niet opgelost. Als belangrijk verbeterpunt ten aanzien van de verzorgingsplaatsen wordt een goede verlichting genoemd.

Samenvatting gebruikerswensen

Volgens de eerder genoemde onderzoeken bestaat bij alle weggebruikers de behoefte aan voldoende plek om uit te rusten en de mogelijkheid tot gebruik van sanitaire voorzieningen. Van de automobilisten komt ook een deel om te tanken. De aanwezigheid van een tankstation wordt erg belangrijk gevonden. De behoeften van de vrachtautochauffeur gaan verder. Hij is vanwege de rij- en rusttijden afhankelijk van een locatie om (voor langere tijd) te kunnen rusten. Veilig kunnen overnachten is voor de vrachtwagenchauffeurs erg belangrijk. Ongeacht welke voorziening het betreft: schoon, netjes en vooral veilig zijn het allerbelangrijkste voor alle gebruikers.

3 Kwaliteitsniveau Basisvoorzieningen

Dit hoofdstuk beschrijft het gewenste basisniveau aan voorzieningen op verzorgingsplaatsen. Het uitgangspunt daarbij is, dat er een sobere invulling van de behoeften en wensen van de gebruikers (zie vorige hoofdstuk) wordt nagestreefd. Daarnaast kan een kwalitatief hoger niveau ('topniveau') bereikt worden door toevoeging van optionele voorzieningen.

De kwaliteitsinspanningen voor het basisniveau zijn vooral gericht op het verhogen van de veiligheid van de gebruikers. Dit wordt bereikt binnen de thema's licht en zicht maatregelen (verlichting en lange zichtlijnen), vernieuwen meubilair, belijning en groenvoorzieningen, inrichting volgens Duurzaam Veilig principe (rijroutes en looppaden), toevoeging van sanitaire voorzieningen waar nodig.

Hoofdfuncties volgens Kennisgeving 2004

Voor de hoofdfuncties voor het voorzieningenniveau is de Kennisgeving 2004 het uitgangspunt geweest. Deze hoofdfuncties zijn vertaald naar afgeleide functies en benodigde voorzieningen. Als basis voor de voorzieningen zijn gebruikt: de Richtlijn Verzorgingsplaatsen 2010 evenals toepassingsvoorbeelden uit de regio's Oost-Nederland, Utrecht, Zeeland en Noord-Brabant.

Onderscheid basisvoorzieningen en optionele voorzieningen

De onderstaande tabel 3.1 is de uitwerking van het basisniveau. Deze uitwerking is tot stand gekomen in samenspraak met de vertegenwoordigers van de regionale diensten. Per type voorziening is aangegeven of deze tot het basisniveau gerekend moet worden of optioneel van aard is. Bovendien is aangegeven welke optionele voorzieningen *wel* en welke in ieder geval *niet* door RWS worden gerealiseerd en onderhouden.

Het basisniveau geldt voor alle verzorgingsplaatsen, maar per verzorgingsplaats kunnen optionele voorzieningen toegevoegd worden om het kwaliteitsniveau verder te verhogen. Dit kan bijvoorbeeld in de grensgebieden het geval zijn of in meer recreatief ingestelde regio's zoals Zeeland.

Consequentie van het feit dat de basisvoorzieningen gelden voor alle verzorgingsplaatsen is dat de huidige solitaire parkeerplaatsen - voor zover deze gehandhaafd worden in het eindbeeld – vanaf 2024 gaandeweg ook een servicestation kunnen krijgen⁴.

In uitzonderingsgevallen worden basisvoorzieningen weggelaten. Een voorbeeld is een solitaire parkeerplaats vlak voor of na een verzorgingsplaats met een servicestation. In de betreffende corridor kan nu al sprake zijn van een capaciteitstekort waardoor deze solitaire parkeerplaats gehandhaafd moet worden en een verzorgingsplaats zonder servicestation blijft.

⁴ In de "Wet tot veiling van bepaalde verkooppunten van motorbrandstoffen" is opgenomen dat vanaf 1 januari 2024 nieuwe brandstofverkooppunten / servicestations kunnen worden geveild

Type voorziening	basisniveau	optioneel RWS	optioneel niet-RWS
Rusten en benen strekken			
Ontsluiten verzorgingsplaats	X		
↳ Op- en afritten (incl. bermen, geleiderail, bewegwijzering, verlichting)	X		
↳ Wegenstructuur (incl. waterhuishouding)	X		
↳ Indeling wegenstructuur aansluitend op (parkeer)voorzieningen	X		
↳ Verkeer geleiden en informeren (markering, bebording, infozuilen/-borden)	X		
↳ Veilige inrichting wegen, looproutes en verblijfsgebied (duurzaam veilig)	X		
Parkeren (kort en overnachten)	X		
↳ Bieden gelegenheid voor kortparkeren, langparkeren en overnachten	X		
↳ Parkeergelegenheid voor PA, VA en LZV	X		
↳ Parkeergelegenheid voor Exceptioneel transport		X	
↳ Benutting capaciteit corridor (o.a. informatiepanelen capaciteit VPL)		X	
↳ Afgesloten parkeerterrein (hoge beveiliging, betaald parkeren)			X
↳ Veiligheid	X		
↳ Voorkomen (transport)criminaliteit	X		
↳ Zicht en Licht (open structuur, zichtmaatregelen)	X		
↳ Aanleg fysieke afscheiding met achterland	X		
↳ Camerabewaking			X
↳ Persoonlijk toezicht (parkmanagement)			X
↳ Verlichting, open structuur en zichtlijnen	X		
↳ Externe Veiligheid (brandweervoorschriften, ruimte voor hulpdiensten)	X		
↳ Recreatievoorzieningen	X		
↳ Speelvoorzieningen			X
↳ Groenvoorzieningen	X		
↳ Zitgelegenheid	X		
↳ Afvalbakken	X		
↳ (Ondergrondse) afvalbakken vrachtwagenparkeerplaatsen	X		
↳ Afvalbakken personenautoparkeerplaatsen	X		
↳ Hondenuitlaatplaats		X	X
Sanitair			
Sanitaire voorzieningen	X		X
↳ Voldoende toiletten	X		X
↳ Mogelijkheid legen chemisch toilet (touringcars/campers)			X
↳ Douchemogelijkheden			X
Eten en Drinken			
Servicestation			X
↳ Voldoende aanbod eten en drinken			X
↳ Restaurant			X
↳ Bieden voldoende parkeerplaatsen			X
↳ Blikvanger			X
↳ Gemakswinkel			X
↳ Toiletvoorzieningen in servicestation	X		X
↳ Zakelijke voorzieningen t.b.v kort werken			X
Energielaadpunt			X
Brandstof verkrijgen			
Servicestation			X
↳ Ruimte voor kortparkeerders t.p.v. servicestation			X
↳ Voldoende aanbod brandstoffen			X
↳ Prijspaal (alleen indien servicestation aanwezig)	X		X
↳ Toiletvoorzieningen in servicestation	X		X
↳ Zakelijke voorzieningen t.b.v kort werken			X
Energielaadpunt			X
Voertuig inspecteren			
Ruimte om te parkeren	X		X
↳ Bieden voldoende parkeerplaatsen	X		X
↳ Afvalbakken	X		X
↳ Spiegelafstelplaats (SAP) voor vrachtwagens		X	
Servicestation			X
↳ Voldoende aanbod kleine onderdelen en vloeistoffen			X
↳ Autowasstraat			X
↳ Reparatieservice vrachtwagens			X

Tabel 3.1 Basisniveau voor de kwalitatieve voorzieningen op verzorgingsplaatsen

Verhouding groen - grijs

De verhouding verharding (capaciteit) versus groenvoorzieningen (beleving) is per verzorgingsplaats verschillend (maatwerk) en mede afhankelijk van het aantal parkeerplekken. Het percentage groen (buitenbermen + tussenbermen) varieert bij een zestal geanalyseerde voorbeeld verzorgingsplaatsen tussen 29 en 50% (gemiddeld 42%) van het totale oppervlak.

Bij verzorgingsplaatsen met een hoog percentage groen zou door de verlaging daarvan aan parkeercapaciteit gewonnen kunnen worden. Daarmee worden tevens de onderhoudskosten gereduceerd en licht-zicht (veiligheid) verbeterd. In verband met de beleving is de ondergrens gesteld op 30%.

Invulling voorzieningen door marktpartijen

De tabel met basisvoorzieningen geeft aan of een basisvoorziening door RWS of door een andere partij geboden moet worden. Sommige voorzieningen die RWS nu verzorgt, kunnen in de toekomst door marktpartijen geboden worden. Voorwaarde is natuurlijk dat er door de marktpartij voldoende inkomsten uit specifieke voorzieningen kunnen worden gegenereerd. Waar marktexploitatie niet (volledig) kostendekkend kan gebeuren, kunnen de mogelijkheden voor Publiek Private Samenwerking verkend worden. Binnen dit uitvoeringskader zijn twee voorzieningen geïdentificeerd die geëxploiteerd kunnen worden door marktpartijen: sanitaire voorzieningen en afvalbeheer.

Voorbeeld sanitaire voorzieningen

Op verzorgingsplaatsen met voorzieningen zoals een brandstofstation en/of horeca is in veel gevallen al een toiletvoorziening aanwezig. Het is echter van belang dat het sanitair 24 uur per dag beschikbaar is om gebruikers (ook overnachtende vrachtwagenchauffeurs!) goed te kunnen bedienen. Vanwege exploitatie is dit niet altijd mogelijk.

Rijkswaterstaat heeft beperkte ervaring in Noord-Nederland, Zeeland en in Oost-Nederland met het uitbesteden van sanitair op solitaire verzorgingsplaatsen aan derden. De ervaringen zijn verschillend; de invulling zal per regio kunnen verschillen.

Voorbeeld Afvalbeheer

Het legen van de afvalcontainers op verzorgingsplaatsen valt nu onder de onderhoudscontracten met onderhoudsaannemers. Dit is eventueel ook anders in te vullen, net zoals bij sanitair. Afvalbeheer kan gegund worden aan een marktpartij, die als het ware het afvalbeheer adopteert. In ruil daarvoor mag deze marktpartij reclame-uitingen op de verzorgingsplaats plaatsen.

Voordeel van het uitbesteden van het afvalbeheer kan zijn dat die marktpartij een hoog beheerniveau zal nastreven doordat zijn naam verbonden is aan de verzorgingsplaats. In de praktijk zal dit de zogenoemde 'schoonheidsgraad A' zijn.

In onderstaande figuren zijn impressies opgenomen van verzorgingsplaatsen met een verschillend inrichtingsniveau en niveau van beheer en onderhoud:

- o huidige niveau (linksboven);
- o basisniveau (rechtsmidden);
- o topniveau (linksonder).

4 Kwantitatief Toekomstbeeld 2020

Om het toekomstbeeld voor verzorgingsplaatsen op te stellen is de behoefte aan parkeerplekken op verzorgingsplaatsen bepaald. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende aanpak.

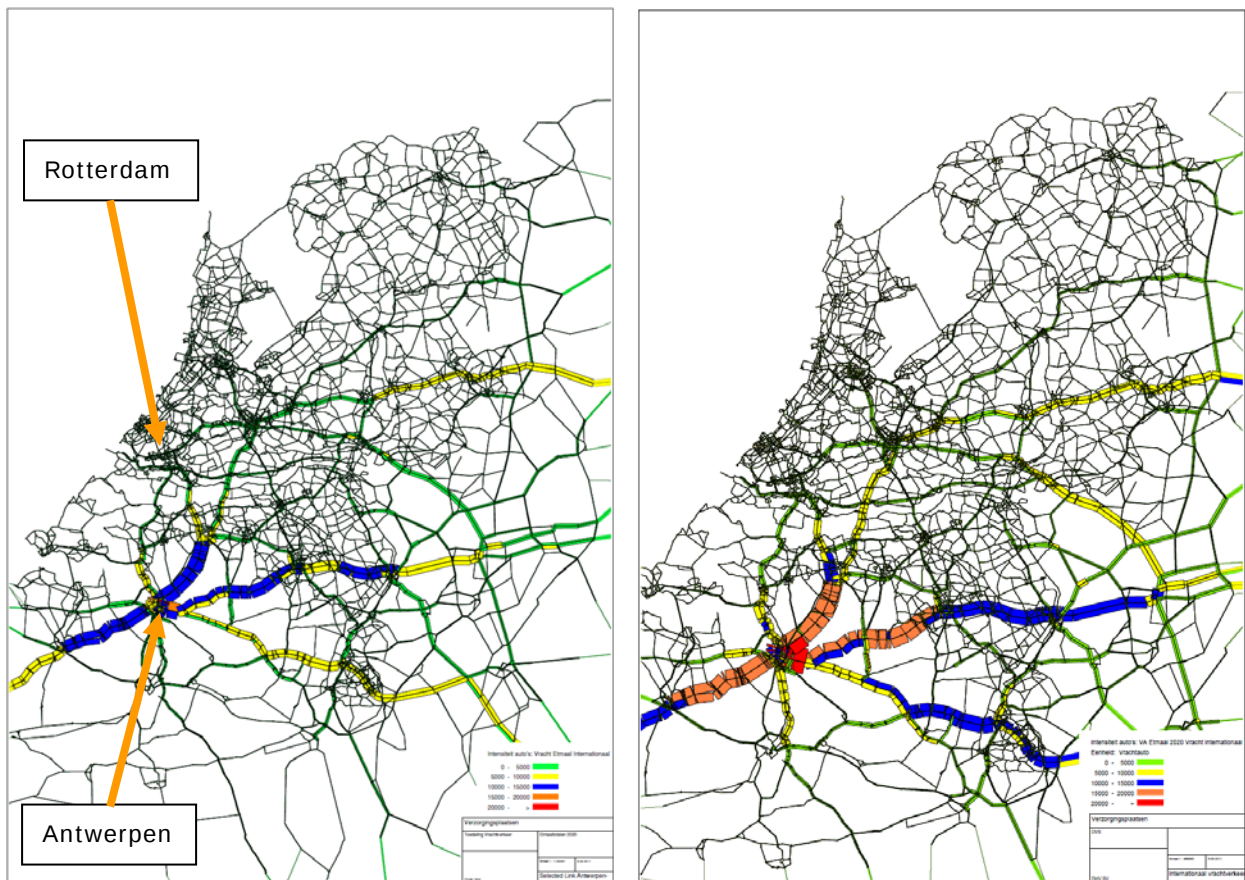
4.1 Inzicht in belangrijke internationale vrachtroutes

Voor het vrachtverkeer zijn de verzorgingsplaatsen van groot belang.

De chauffeurs moeten zich namelijk houden aan de rij- en rusttijdenwet (dagelijks 11 uur rust en per 4,5 uur rijden 45 minuten rust).

Naar verhouding moet door het internationale vrachtverkeer meer gerust worden dan door het nationale vrachtverkeer. Dit heeft te maken met de mogelijkheid voor het nationaal georiënteerde vrachtverkeer om de rust te combineren met bijvoorbeeld laden en lossen en met het feit dat de lange rust doorgaans thuis genomen kan worden.

Door de routes met veel internationaal vrachtverkeer in kaart te brengen, ontstaat inzicht in routes waar de behoefte aan verzorgingsplaatsen groter is (corridors met veel internationaal vrachtverkeer) dan op andere routes. Om het toekomstbeeld vast te stellen zijn de belangrijkste routes voor internationaal vrachtverkeer in kaart gebracht voor 2012 en 2020.

Figuur 4.1 Kaarten met de belangrijkste internationale routes in 2012 en 2020

Opvallend is dat de A67 met afstand de drukste route in Nederland is voor het internationale vrachtverkeer. Andere internationale routes zijn de A1 en A12, vooral nabij de grens. Merk op dat dit ook precies de locaties zijn (A67 en grens A1 en A12) waar de capaciteitsknelpunten op de verzorgingsplaatsen het grootst zijn. De grote drukte rond Antwerpen heeft te maken met de combinatie van verkeer van en naar Antwerpen en verkeer op doorreis richting Engeland of Frankrijk.

4.2 Rekenregel parkeerbehoefte

Om de behoefte aan het aantal parkeerplekken op een verzorgingsplaats te bepalen wordt binnen het huidige beleid gebruik gemaakt van de volgende rekenregel:

- o Voor het aantal vrachtverkeer parkeerplekken is uitgegaan van 3 ‰ van de etmaalintensiteit.
- o Voor personenauto's is de behoefte 1 ‰ van de etmaalintensiteit.

Het is gebleken dat deze rekenregel vooral voor de belangrijke vrachtroutes niet voldoet. De ervaringen van de regionale diensten en de resultaten van bezettingsgraadonderzoeken geven aan dat de rekenregel op locaties aan A67 en in Oost-Nederland leidt tot een onderschatting van het tekort aan parkeerplekken. Daarom is bij de totstandkoming van dit uitvoeringskader een nieuwe rekenregel opgesteld.

Deze regel is gebaseerd op:

- o rustbehoefte ten gevolge van de rij- en rusttijden voor nationaal en internationaal vrachtverkeer;
- o hoeveelheden nationaal en internationaal vrachtverkeer (zie figuur 4.1);
- o resultaten bezettingsgraadonderzoeken en in de praktijk bekende tekorten;
- o behoefte aan extra parkeercapaciteit op verzorgingsplaatsen in de grensregio's.

De nieuwe rekenregel voor vrachtautoparkeerplekken is:

$$P = P_1 + P_2 + P_3$$

waarin:

- o P_1 : parkeerplekken internationaal vrachtverkeer: 6 ‰ van de etmaalintensiteit van vrachtverkeer in 2 richtingen met een herkomst en/of bestemming *buiten* Nederland.
- o P_2 : parkeerplekken nationaal vrachtverkeer: 1 ‰ van de etmaalintensiteit van vrachtverkeer in 2 richtingen met herkomst én bestemming *binnen* Nederland.
- o P_3 : extra behoefte in een straal van 15 km rond de grens: 5 ‰ van etmaalintensiteit van het grensoverschrijdende internationale vrachtverkeer in 2 richtingen.

Deze rekenregel komt goed overeen met de praktijk (validatie op basis van telonderzoeken).

De capaciteitsregel voor personenauto's (1 ‰ van de etmaalintensiteit) kan vooralsnog gehandhaafd blijven. Enerzijds zijn er geen tekorten bekend, anderzijds zijn er geen bezettingsgraadonderzoeken voorhanden om vast te stellen of een lagere norm ook zou voldoen.

4.3 Huidige en toekomstige parkeerbehoefte

Huidige situatie

In heel Nederland zijn 5.100 parkeerplekken voor vrachtverkeer beschikbaar op de weggebonden verzorgingsplaatsen. De behoefte in de huidige situatie is, volgens de *oude rekenregel* (zie vorige paragraaf), ongeveer 6.000 plaatsen⁵. Het tekort bedraagt echter geen 900, maar 2.800. Dit komt doordat momenteel niet alle verzorgingsplaatsen op de juiste locatie langs het HWN liggen of dat ze niet het juiste aantal parkeerplekken hebben. Met andere woorden: ze zijn niet op de goede manier verdeeld over het netwerk met in sommige corridors teveel, in andere corridors te weinig parkeerplekken.

Met de toepassing van de *nieuwe rekenregel* bedraagt de behoefte aan parkeerplekken voor vrachtverkeer in de *huidige situatie* 4.500 en is er een tekort van 1.800. De nieuwe rekenregel leidt in zijn totaliteit dus tot een beperkter tekort dan volgens de oude regel. Voor locaties met veel internationaal verkeer leidt de nieuwe rekenregel wel tot het ontstaan van een groter tekort dan met de oude rekenregel, met name op de A67 en andere achterlandverbindingen nabij de grens.

	Oude rekenregel	Nieuwe rekenregel
Aanwezige aantal 2011	5.100	5.100
Behoefte in 2011	6.000	4.500
<i>Tekort over heel NL</i>	900	- 600 (overschot)
Surplus op verkeerde locaties	1.900	2.400
<i>Capaciteitstekort bij verdeling volgens rekenregel</i>	2.800	1.800

Tabel 4.1 Huidig tekort aan parkeerplekken vrachtverkeer (VA) volgens oude en nieuwe rekenregel (zie ook voetnoot)

Tekort in 2020

Met de nieuwe rekenregel is het tekort aan parkeerplekken voor vrachtverkeer voor 2020 bepaald. In 2020 is de behoefte aan parkeerplekken ongeveer 7.700. Het tekort komt, analoog aan bovenstaande redenering echter neer op 4.150 parkeerplekken, waarvan ongeveer 1.150 langs de A67.

Deze getallen zijn niet helemaal vergelijkbaar met de berekening voor de huidige situatie. Dit komt doordat het netwerk van verzorgingsplaatsen is gewijzigd. Voor 2020 is uitgegaan van het toekomstbeeld. Voor de huidige situatie van het huidige netwerk. Niettemin is duidelijk dat de verwachte groei van het vrachtverkeer leidt tot een enorme toename van het tekort. Alle locaties die in de huidige situatie druk maar niet overvol zijn, kampen in de toekomst met een fors tekort.

⁵ In de berekeningen van deze paragraaf is gekeken naar de totaal aantallen parkeerplekken die langs, of in de directe omgeving van het HWN ontbreken. Er is hier (nog) geen onderscheid gemaakt tussen weggebonden parkeerplekken en parkeerplekken die door private ondernemingen langs het OWN worden geëxploiteerd.

	Nieuwe rekenregel
Aanwezige aantal 2011	5.100
Behoefte in 2020	7.700
<i>Tekort over heel NL</i>	2.600
Surplus op verkeerde locaties	1.550
<i>Capaciteitstekort bij verdeling volgens rekenregel</i>	4.150

Tabel 4.2 Verwacht capaciteitstekort parkeerplekken vrachtverkeer (VA) in 2020

Aanbod van parkeerplekken langs het onderliggende wegennet

In bovenstaande berekeningen is uitsluitend gekeken naar parkeerplaatsen aan het hoofdwegennet, de zogeheten weggebonden locaties. Deze zijn in eigendom en beheer van het Rijk en openbaar toegankelijk.

Naast deze terreinen aan het hoofdwegennet zijn er parkings die volledig privaat geëxploiteerd worden. Hier gaat het om parkeerterreinen die niet langs het hoofdwegennet liggen, maar aan het onderliggende wegennet op korte afstand van de snelweg, zodat ze binnen korte tijd bereikbaar zijn voor snelwegverkeer. Op deze locaties kunnen eventueel ook extra diensten worden geboden die RWS niet langs het hoofdwegennet biedt, met name een hoger beveiligingsniveau.

Op de internationale vrachtroutes bieden deze private parkings een substantieel deel van de beschikbare capaciteit. Probleem is dat een groot deel van de chauffeurs niet kiest voor een betaalde plek, ook niet als deze een hoger voorzieningenaanbod heeft. Daardoor blijft de druk op de weggebonden locaties groot, die zijn immers gratis toegankelijk.

Rijkswaterstaat kan dit soort private initiatieven stimuleren. Zij kan initiatieven ook ondersteunen door terughoudend te zijn met capaciteitsuitbreidingen op het hoofdwegennet in de buurt van deze locaties en te kiezen voor een sober voorzieningenniveau. Uit een recente marktconsultatie is de mogelijkheid naar voren gekomen om plekken aan het OWN te huren van marktpartijen. De huurinkomsten voor private exploitanten (betaald door Rijkswaterstaat) zorgen er dan voor dat de exploitant zorgt voor gratis (sobere) parkeergelegenheid. In hoofdstuk 6 is deze oplossingsrichting verder toegelicht.

4.4 Implementatiescenario's per verzorgingsplaats

De volgende opties voor implementatie zijn van toepassing per verzorgingsplaats:

- o **Nieuwbouw** (op nieuwe locatie);
- o **Aanpassen** bestaande verzorgingsplaats, met de volgende varianten c.q. scenario's om veiligheid te vergroten:
 1. Meubilair en belijning vernieuwen + uitgebreid groenonderhoud.
 2. Licht en zicht: meer en betere verlichting, indeling parkeervakken wijzigen met andere belijning en kleine verharding aanpassingen, evenals groenvoorziening opnieuw inrichten.
 3. Duurzaam veilig: rijroutes en looproutes verplaatsen en inrichten zodat aan Duurzaam Veilig eisen wordt voldaan.

4. Capaciteitsuitbreiding door herinrichting van hetzelfde terrein, waarbij verhard oppervlak wordt uitgebreid en een nieuwe lay-out wordt doorgevoerd door middel van belijning en aanpassingen aan de verharding.
5. Capaciteitsuitbreiding met gronduitbreiding. In de praktijk: parkeerplekken toevoegen aan een bestaand terrein en inpassen in de omgeving met behoud van toerit + afrit en tankstation. In voorkomende gevallen wordt ook het bestaande terrein gerenoveerd.
 - o **Verwijderen** (sluiten en afbreken);
 - o **Niets doen** (verzorgingsplaatsen die recent zijn aangepast).

De eerste drie scenario's binnen de optie Aanpassen zijn te beschouwen als de scenario's die het kwalitatieve niveau verbeteren; de overige twee om het kwantitatieve niveau (capaciteit) te verhogen.

De scenario's binnen optie Aanpassen worden steeds zwaarder en zijn inclusief de voorgaande(n). Bij inrichting volgens Duurzaam Veilig wordt dus óók Licht en Zicht en Meubilair en Belijning aangepakt. In geval van de scenario's 4 en 5 zijn de drie kwaliteitsscenario's inbegrepen.

4.5 Doorvertaling scenario's en rekenregel naar toekomstbeeld 2020

In deze paragraaf is toegelicht hoe vanuit de rekenregel en scenario's een toekomstbeeld is vastgesteld in de vorm van een netwerk voor 2020.

Het toekomstbeeld zelf is te vinden in paragraaf 4.6.

Bij het toepassen van de implementatieopties en -scenario's op het netwerk van verzorgingsplaatsen zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- o Pas bij 20% tekort of meer is capaciteitsuitbreiding voorgesteld. Ook kleine absolute verschillen (1-5 plaatsen) leiden niet tot uitbreiding.
- o Bij 20% - 50% tekort is scenario 4 (capaciteitsuitbreiding door herinrichting) toegepast, tenzij gedetailleerde informatie over de lokale situatie van de regionale diensten beschikbaar was waaruit blijkt dat herinrichting niet mogelijk is.
- o Bij >50% tekort is scenario 5 (capaciteitsuitbreiding door grond-uitbreiding) aan de orde.
- o Indien geen capaciteitsuitbreiding (scenario 4 of 5) benodigd is:
 - Wanneer uit het landelijke inventarisatieonderzoek blijkt dat er een kwaliteitsprobleem is toepassing van scenario 2 of 3, zijnde een combinatie van: verbeteren verlichting, zicht vanaf de weg, kwaliteit looproutes, verkeersveiligheid, kwaliteit verharding e.d. Bij beschikbaarheid van meer exacte informatie van regionale diensten is lokaal afgeweken.
 - Scenario 1 is op alle andere locaties toegepast. In de kosten-berekening is met 50% van het aantal verzorgingsplaatsen gerekend. Er zijn uit de landelijke inventarisatie namelijk onvoldoende gegevens beschikbaar om dit meer exact te schatten.

Nieuwbouw

Om de behoefte aan capaciteit in het netwerk verder aan te vullen (bovenop de capaciteitsuitbreiding door scenario's 4 en 5), zijn enkele tientallen nieuwe verzorgingsplaatsen nodig. Deze bevinden zich uiteraard vooral in de corridors met veel internationaal vrachtverkeer. Gelet op de "Wet tot veiling van bepaalde verkooppunten van motorbrandstoffen" is nieuwbouw van locaties met

benzinestation tot 2024 niet mogelijk. Wel kunnen bestaande benzinestations onder voorwaarden verplaatst worden. Dit biedt op een aantal plekken in het netwerk mogelijkheden. In de meeste gevallen zal met nieuwbouw echter gewacht moeten worden tot 2024.

Opheffen van kleinere solitaire parkeerplaatsen

Kleinere solitaire parkeerplaatsen (0-6 parkeerplekken voor vrachtverkeer zonder enige voorzieningen) worden opgeheven. In de corridors waar sprake is van een (groot) overschot aan parkeerplekken leidt de rekenregel ook tot opheffing van grotere verzorgingsplaatsen. Hier wegen de kosten voor verwijdering op tegen de cumulatieve kosten voor instandhouding. In uitzonderingsgevallen worden solitaire parkeerplaatsen op verzoek van de betreffende regionale dienst gehandhaafd, bijvoorbeeld rond het Tjeukemeer langs de A6, mede in verband met het recreatieve verkeer. Het ligt wel voor de hand om solitaire parkeerplaatsen, in de corridors waar nu een tekort aanwezig is, pas te verwijderen als in de nabijheid extra capaciteit wordt geboden die minimaal gelijk is aan de capaciteit van de opgeheven solitaire parkeerplaats.

Optie 'niets doen'

In het toekomstbeeld is de optie 'niets doen' toegepast op enkele verzorgingsplaatsen verspreid over Nederland. Kwalitatief voldoen deze op dit moment al, omdat ze recent al zijn aangepakt en daarmee voldoen aan het basisniveau.

Efficiënt gebruik bij capaciteitsuitbreiding

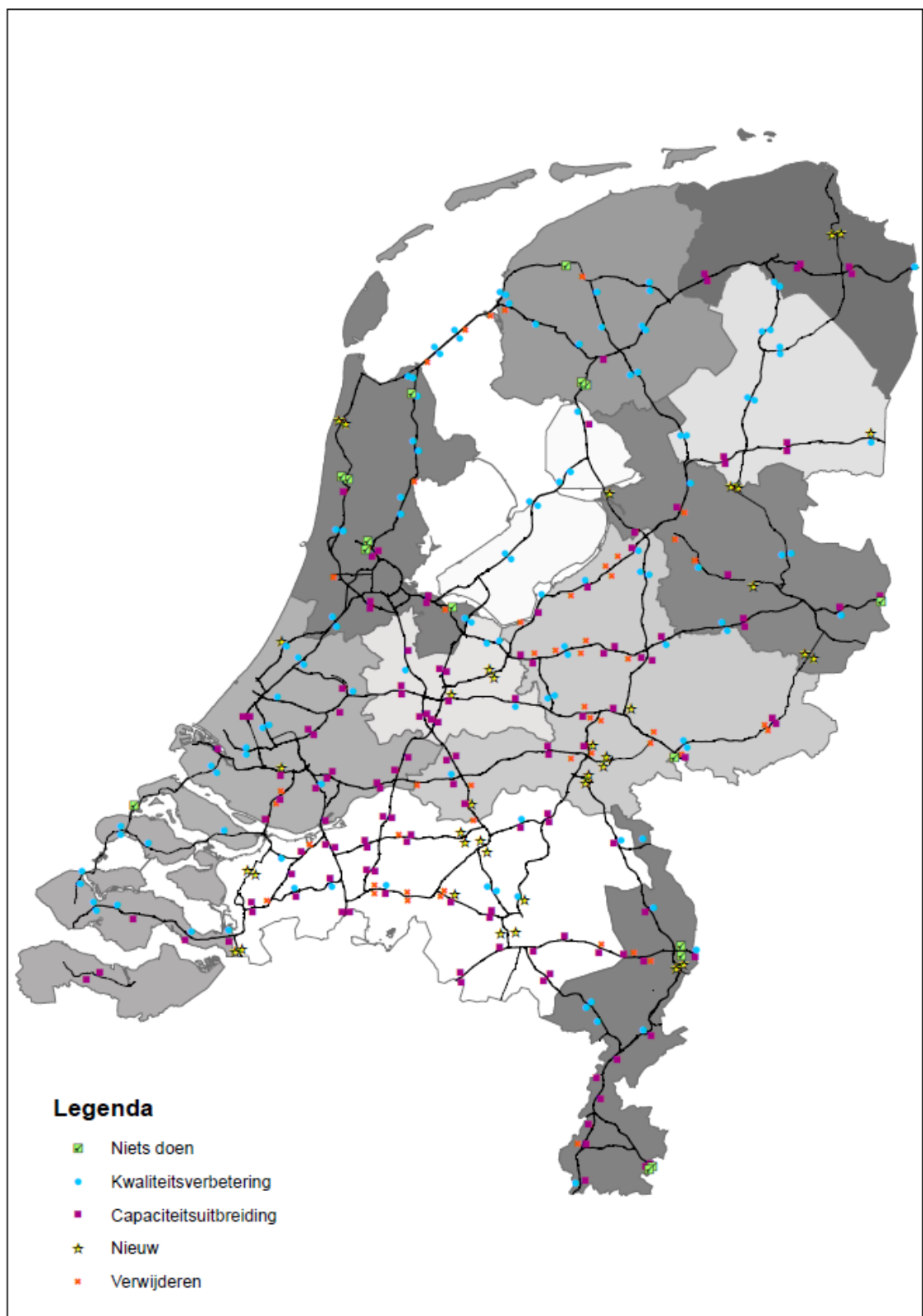
In de berekeningen is uitsluitend de toevoeging van parkeerplekken voor vrachtwagens berekend. Voor nieuwbouw en bij capaciteitsuitbreiding volgens de scenario's 4 en 5 is uitgegaan van een zodanige (nieuwe) vormgeving van de indeling, dat de te realiseren parkeerplekken zowel door personenauto's als door vrachtwagens gebruikt kunnen worden. Er is dan sprake van dubbel gebruik: overdag zijn dat voornamelijk personenauto's, 's avonds en 's nachts vrijwel uitsluitend vrachtwagens.

Indien dit indelingsprincipe niet gehanteerd wordt, dan zullen de kosten hoger uitvallen vanwege het nog toevoegen van een zeker aantal parkeerplekken voor personenauto's. Bij de scenario's 1, 2 en 3 blijft het (bestaande) aantal plekken voor personenauto's gehandhaafd.

4.6 Toekomstkaart 2020

In de toekomstkaart 2020 (figuur 4.2), het eindbeeld, zijn de resultaten van bovenstaande exercitie weergegeven. Elke bestaande verzorgingsplaats c.q. solitaire parkeerplaats is daartoe afzonderlijk onder de loep genomen bij het toepassen van de rekenregel en de implementatieopties en –scenario's. In de kaart is het scenario 'Aanpassen' samengevat weergegeven in twee categorieën: kwaliteitsverbetering (scenario's 1+2+3) en capaciteitsuitbreiding (scenario's 4+5).

De resulterende spreiding en toegepaste uitbreidingen van verzorgingsplaatsen zijn rechtstreeks het gevolg van de toegepaste systematiek. Hierop zijn nog correcties doorgevoerd na een analyse van alle corridors met veel vrachtverkeer. In een aantal gevallen kan dit inhouden dat er nieuwbouw is geprojecteerd op locaties waar (nog) niet voldoende ruimte ter beschikking is, of waar sprake is van hoofd- en parallelbanen zoals bij Den Bosch en Eindhoven. In de regionale uitwerking moet bezien worden in hoeverre private terreinen hier in de behoefte kunnen voorzien.

Figuur 4.2 Overzicht van veranderingen in het netwerk van verzorgingsplaatsen (2020 t.o.v. 2011)

5 Kostenconsequenties eindbeeld

In hoofdstuk 4 en 5 is toegewerkt naar een netwerk van verzorgingsplaatsen zoals dat er in de eindsituatie uit zou moeten zien. In de vorm van scenario's is vastgelegd welke ingrepen nodig zijn om deze situatie te realiseren.

In dit hoofdstuk zijn de kosten berekend van deze maatregelen. Daarnaast gaan we in op de noodzakelijke beheer- en onderhoudskosten om het netwerk in stand te houden op het vereiste basisniveau van kwaliteit.

5.1 Huidige en toekomstige beheer en onderhoudskosten

Voordat de volgende paragraaf een overzicht geeft van de investeringskosten voor de noodzakelijk verbeteringsslagen, geeft deze paragraaf een indicatie van de kosten voor beheer en onderhoud van verzorgingsplaatsen bij verschillende onderhoudsniveaus.

Verzorgingsplaatsen hebben een verschillende lifecycle

Normaliter hebben verzorgingsplaatsen een levensduur van 20-30 jaar voordat ze grootschalig worden aangepakt en daarmee weer een nieuwe levensfase ingaan. In de tussentijd wordt via het variabele onderhoud regelmatig e.e.a. vernieuwd, onder andere weghalen grotere struiken, vervangen zitgelegenheden, herstel van verharding, vervangen bomen door exemplaren die minder overlast geven.

De lifecycle van verzorgingsplaatsen is echter niet overal hetzelfde. Op sommige verzorgingsplaatsen is bijvoorbeeld de verharding al 20 jaar niet aangepakt, op andere verzorgingsplaatsen is herbestrating regelmatig nodig. Dit hangt sterk samen met de intensiteit van het gebruik: in corridors met veel vrachtverkeer en vooral in grensgebieden is veel meer sprake van schade aan de verharding door vrachtverkeer.

De kosten voor beheer en onderhoud zijn dus lager of hoger, al naar gelang het gebruik.

Huidige B&O kosten zijn niet inzichtelijk

RWS werkt met prestatiebestekken voor het vaste onderhoud aan wegen, bermen én verzorgingsplaatsen samen. Verzorgingsplaatsen maken daar slechts een (klein) deel van uit en vaak is het een sluitpost. De veiligheid van de weg is immers een belangrijker aandachtspunt.

Uit de totaalprijs van die prestatiebestekken kunnen de beheerkosten voor verzorgingsplaatsen niet worden gedestilleerd. Tot ongeveer 10 jaar geleden werd in RAW-bestekken wel nauwkeuriger de te verrichten werkzaamheden beschreven, o.a. frequentie van gras maaien. De functionele bestekken van dit moment bevatten die detaillering niet meer en in de vraagspecificaties, die daarvan de universele opvolger zijn, wordt een en ander nog globaler omschreven.

De regionale diensten beschikken ook niet over gedetailleerde overzichten van aannemers met afzonderlijke kosten voor beheer en onderhoud van verzorgingsplaatsen.

Inspanning onderhoudsaannemer als vertrekpunt

Om toch een indruk te krijgen van de huidige kosten, is een globale berekening te maken op basis van de reguliere werkzaamheden voor beheer en onderhoud.

In dit zogenoemde vaste onderhoud, te beschouwen als exploitatiekosten, is globaal de volgende onderverdeling gemaakt:

- o *Groen*: gras maaien, struiken snoeien, bomen;
- o *Meubilair*: schoon houden en kleine reparaties aan hekwerk, lichtmasten, bebording, zitbanken;
- o *Schoon houden*: zwerfvuil, onkruid tussen verharding, afvalbakken.

Indien groter herstel nodig is (vervangen meubilair, reparatie verharding, e.d.), dan valt dit onder variabel onderhoud tegen verrekenbare/-kosten.

Vaak neemt men bij groot onderhoud aan de hoofdrijbaan de verharding op verzorgingsplaatsen direct mee.

Inschatting beheer en onderhoudskosten

Tabel 5.1 geeft inzicht in de hoogte en verdeling van de jaarlijkse vaste en variabele kosten, uitgaande van een *basis kwaliteitsniveau* voor het beheer en onderhoud. Deze kosten zijn per type verzorgingsplaats verschillend. Vandaar dat hier onderscheid is gemaakt naar vier typen verzorgingsplaatsen (linker kolom) van gemiddelde grootte (ca. 20 parkeerplaatsen voor vrachtwagens).

De bronnen voor deze kosten zijn ervaringsgegevens⁶ en een globale berekening van de kosten aan de hand van de te verrichten werkzaamheden.

	# VZP	alleen vast onderhoud	totaal vast + variabel onderhoud
VZP langs N-wegen	35	€ 4.600	€ 9.660
VZP in grensstreek	25	€ 21.850	€ 45.885
Intensief gebruikte VZP	60	€ 18.400	€ 38.640
Overige (gemiddelde) VZP	197	€ 13.800	€ 28.980
totale kosten B&O	317	M€ 4,53	M€ 9,51

Tabel 5.1 Gemiddelde jaarlijkse vaste en totale kosten voor een basisniveau beheer en onderhoud (huidige areaal)

De kosten voor het *variabele* onderhoud (grotere reparaties) zijn gemiddeld iets hoger dan de vaste kosten, zodat de totale onderhoudskosten iets meer dan het dubbele bedragen van de vermelde vaste kosten voor beheer en onderhoud.

Bij een sober en doelmatig basisniveau beheer en onderhoud, globaal overeenkomend met een rapportcijfer 7 voor de beleving van de kwaliteit, zijn de vaste kosten van het huidige areaal (317 verzorgingsplaatsen) ongeveer 4,5 M€ en de *totale* kosten (inclusief variabele kosten) ongeveer 9,5 M€. De gemiddelde totale B&O kosten per verzorgingsplaats zijn ongeveer € 30.000 voor B&O.

De vaste + variabele kosten voor een laag onderhoudsniveau zijn, eveneens op basis van ervaringscijfers, ongeveer 50% lager dan voor het basisniveau (zie tabel 5.2). Het huidige onderhoudsniveau - nog zonder de kwalitatieve opwaardering volgens de scenario's 1, 2 en 3 - ligt daar globaal tussenin. Het topniveau B&O (hoog niveau in de tabel) is bij benadering 50% duurder dan het basisniveau.

⁶ Verzorgingsplaatsen RWS Oost-Nederland (fase 3), Oranjewoud, juli 2008

	# VZP	laag (-50%)	huidig (-25%)	basisniveau	hoog (+50%)
VZP langs N-wegen	35	€ 4.830	€ 7.245	€ 9.660	€ 14.490
VZP in grensstreek	25	€ 22.943	€ 34.414	€ 45.885	€ 68.828
Intensief gebruikte VZP	60	€ 19.320	€ 28.980	€ 38.640	€ 57.960
Overige (gemiddelde) VZP	197	€ 14.490	€ 21.735	€ 28.980	€ 43.470
totale kosten B&O	317	M€ 4,75	M€ 7,13	M€ 9,51	M€ 14,27
gemiddeld per VZP		€ 15.000	€ 22.500	€ 30.000	€ 45.000

Tabel 5.2 Gemiddelde beheer en onderhoudskosten huidige areaal bij verschillende onderhoudsniveaus

De totale kosten voor het huidige aantal verzorgingsplaatsen samen komen volgens deze berekeningen op ruim M€ 7,1 voor het huidige niveau B&O, ruim M€ 9,5 voor het basisniveau en op M€ 14,3 voor het topniveau.

Betrekken van marktpartijen

Zoals in paragraaf 5.1 beschreven, kan het betrekken van marktpartijen bij de exploitatie de eenmalige en jaarlijkse kosten voor RWS enigermate terugdringen. Het verschil tussen het huidige onderhoudsniveau en dat op basisniveau (tabel 5.2) is ongeveer M€ 2,4. Dit 'gat' kan gedicht worden door marktpartijen in te schakelen bij de exploitatie en daarbij toe te staan dat reclame-uitingen op verzorgingsplaatsen (binnen bepaalde randvoorwaarden) zijn toegestaan. In dat geval kunnen de RWS kosten voor B&O gehandhaafd worden op het huidige niveau van M€ 7,13, terwijl daarmee toch het voorzieningenniveau stijgt. Waar marktexploitatie op deze wijze niet (volledig) kostendekkend kan gebeuren, kunnen de mogelijkheden voor Publiek Private Samenwerking verkend worden.

5.2 Kosten voor kwaliteitsverbetering en capaciteitsuitbreiding

In deze paragraaf worden de kosten beschreven die RWS zou moeten maken om het eindplaatje gepresenteerd in paragraaf 4.6 te realiseren. Daarnaast is aangegeven wat de inschakeling van marktpartijen kan betekenen om een deel van de verbeterslag voor hun rekening te nemen.

Er zijn twee verschillende opties voor verbetering van het huidige areaal:

- o *Kwaliteitsverbetering* van de huidige verzorgingsplaatsen (317 stuks);
- o *Capaciteitsuitbreiding*: uitbreiden van het aantal parkeerplekken en betere spreiding van de verzorgingsplaatsen.

Voor **Kwaliteitsverbetering** zijn de volgende drie kwaliteitsscenario's van toepassing (zie hoofdstuk 3):

1. meubilair en belijning vernieuwen;
2. licht en zicht maatregelen;
3. duurzaam veilig;

Voor **Capaciteitsuitbreiding** zijn de volgende twee capaciteitsscenario's van toepassing (zie hoofdstuk 4):

4. uitbreiding door herinrichting;
5. uitbreiding met gronduitbreiding.

Daarnaast is het, voor een betere spreiding, noodzakelijk om een aantal verzorgingsplaatsen toe te voegen (nieuwbouw) en een aantal te sluiten.

In onderstaande tabel 5.3 zijn de berekende kosten weergegeven voor Kwaliteitsverbetering en Capaciteitsuitbreiding. Tevens is aangegeven om hoeveel verzorgingsplaatsen (VZP) het gaat.

Bij het deel kwaliteitsverbetering worden nagenoeg alle huidige verzorgingsplaatsen aangepakt, behalve de 16 stuks die recent al zijn verbeterd. Dit houdt in, dat een beperkt aantal - nader te inventariseren door de regionale diensten - volgens de scenario's 1 en 2 een verbeterslag ondergaan en dat de rest volgens scenario 3 wordt verbeterd. De eenmalige implementatiekosten en de jaarlijkse B&O kosten voor het basisniveau zijn apart vermeld. Zie voor andere B&O niveaus tabel 5.2. Bij capaciteitsuitbreiding wordt het aantal parkeerplekken van een groot deel van de verzorgingsplaatsen uitgebreid volgens de herinrichtingsscenario's 4 en 5 en door nieuwbouw. Bij herinrichting worden tevens kosten 'bespaard': er wordt direct de kwaliteitsverbetering doorgevoerd die nodig is.

De totale realisatiekosten voor capaciteitsuitbreiding en kwaliteitsverbetering bedragen 182 M€. Deze kosten zijn niet in een tijdsbestek van slechts enkele jaren te realiseren en is ook niet het scenario waarvoor we in eerste instantie kiezen. De realisatie zal over meerdere jaren uitgesmeerd dienen te worden, naar schatting een periode van 15-20 jaar. In het volgende hoofdstuk is daarvoor een eerste investeringsimpuls uitgewerkt.

	aantal VZP	eenmalige kosten (€)	jaarlijkse B&O kosten (€)	toe- of afname # VA plekken
Kwaliteitsverbetering				
Basisniveau (scenario 1)	44	5.100.000	1.320.000	
Basisniveau (scenario 2)	20	5.500.000	600.000	
Basisniveau (scenario 3)	54	14.100.000	1.620.000	
Reeds aangepast	16	0	480.000	
Capaciteitsuitbreiding				
Via herinrichting (scenario 4)	19	5.400.000	570.000	183
Met gronduitbreiding (scenario 5)	115	97.600.000	3.450.000	3.280
Aanvullende nieuwbouw	37	40.800.000	1.110.000	834
Verwijderen kleine/solitaire VZP	-49	13.500.000	0	-365
Totaal kwaliteitsverbetering		182.000.000	9.150.000	

Tabel 5.3 Kosten voor de implementatieoptie capaciteitsuitbreiding en kwaliteitsverbetering

Verder is in tabel 5.3 aangegeven wat de consequenties zijn voor het aantal parkeerplekken bij de scenario's 4 en 5 in combinatie met nieuwbouw: op langere termijn een toename met bijna 4.000 weggebonden parkeerplekken voor vrachtwagens. Opmerking: bij het verwijderen van de 49 verzorgingsplaatsen komen tegelijkertijd 651 parkeerplekken voor personenauto's te vervallen. Overigens worden (solitaire) verzorgingsplaatsen pas gesloten als de noodzakelijke uitbreiding op andere locaties is gerealiseerd of er al voldoende capaciteit is op nabijgelegen verzorgingsplaatsen.

Per saldo zijn er na verwijderen (-49 stuks) en nieuwbouw (+37 stuks) nog 305 verzorgingsplaatsen over (huidige aantal is 317). Dit vertaalt zich ook in lagere jaarlijkse B&O kosten: M€ 9,15 tegenover M€ 9,51 bij handhaving van het huidige aantal verzorgingsplaatsen, in beide gevallen met een basisniveau B&O. Indien marktpartijen ingezet kunnen worden (zie paragraaf 5.1), dan kunnen de B&O kosten voor RWS zelfs gehandhaafd blijven op het huidige niveau van M€ 7,13.